

ФІЛОСОФІЯ ЕКОНОМІКИ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЙ СОЦІАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ

Актуальність теми дослідження: У другій половині ХХ ст., у зв'язку з виявленням специфічних форм соціального знання, відбувається розширення та поглиблення змісту поняття «капітал»: наприкінці 80 х років ХХ ст. виникають такі його теоретичні варіанти, як «людський капітал» та «соціальний капітал». Сьогодні ці філософсько-економічні категорії активно використовуються в межах соціально-економічного аналізу та філософського знання і посідають чільне місце в сучасних соціально-філософських дослідженнях, у межах яких вони постають в якості предмета ґрунтовного аналізу та набувають певного конкретного визначення. **Мета дослідження:** полягає в здійсненні філософсько-антропологічного аналізу стратегій соціального управління. **Завдання дослідження:** визначити значення, завдання та проблеми філософії економіки як основи формування стратегій соціального управління. **Об'єкт дослідження:** філософія економіки як основа формування стратегій соціального управління. **Предмет дослідження:** економіка як соціальна підсистема. Одним із таких теоретичних відгалужень та актуальним сьогодні напрямком соціальних досліджень є філософія економіки як самостійна галузь соціального знання, окреслена власним змістом, сутністю та функціями. Основні сучасні концепції філософсько-економічної галузі соціальних досліджень ґрунтовно представлені в контексті таких провідних соціально-філософських напрямків, як неолібералізм, концепція постіндустріального суспільства, філософія глобальних проблем та комунікативна парадигма філософування. Зокрема, основним проблемним полем досліджень в концепції постіндустріального суспільства є науково-теоретичний та соціально-практичний потенціали так званої постіндустріальної економіки або «економіки, заснованої на знанні», основні дослідження в галузі якої сконцентровано в теоретичному доробку Д.Белла, М.Кастельса, Е.Тоффлера, В.Іноземцева та інших видатних представників філософської умки другої половини ХХ ст. Так, російський дослідник В.Іноземцев, виявляючи своє ставлення до західних концепцій постіндустріального суспільства, наголошує, що, для сучасних варіантів постіндустріального господарства дійсно є характерним якісно новий лімітуючий фактор виробництва. Іноді таким фактором вважають інформацію, але, з його точки зору, це не зовсім правильно, оскільки, «інформація не може бути застосованою, не будучи усвідомленою» [1, с. 361]. Відповідно до неоліберальної теорії вільного суспільства Ю.Габермас обґрунтовує також і переваги системи вільної конкуренції. Він вважає, що будь-яка соціально-економічна система має здатність до саморегулювання засобами вільної конкуренції, що передбачає дієвість принципу *laissez faire*, а отже, є необхідною умовою соціального розвитку, оскільки саме з «розширенням ринкових економічних стосунків зароджується сфера соціального» [2, с. 125], що також свідчить про зумовленість особливостей соціальної структури суспільства його соціально-економічним потенціалом. Разом з тим на сьогодні економічний лібералізм, що став підґрунтям визнання провідних позицій індивідуальної економічної свободи в процесі формування соціально-економічних систем, значною мірою зазнав і скептичного ставлення до себе. Адже, як зазначає І.Валлерстайн, сучасний неолібералізм як ідеологічна стратегія економіки та стратегія соціального управління і розвитку «була спрямована на зняття обмежень з ринку, і тим самим на відхід від перерозподільних механізмів держави загального добробуту» [3, с. 224], що, за своєю суттю, є відмовою від соціального підґрунтя національного розвитку суспільства. Саме тому, на наш погляд, неможливо не погодитися з тим, що такий підхід до організації соціального розвитку цілком може бути визначений як регрес соціальної політики [6, с. 224], наслідки якого сьогодні чітко простежуються в контексті глобального процесу уніфікації соціально-економічних систем. На сучасному етапі соціального розвитку економічна система неможлива не лише без визначення базових принципів господарської діяльності, а й має також бути придатною для їх ефективного поєднання з таким основним методологічним постулатом філософського обґрунтування бізнесу, як принцип свободи індивідуальної економічної діяльності. Тому, на наш погляд, основною функцією економіки як цілісної світоглядно-методологічної системи є визначення принципів та методів ефективного функціонування як господарства, так і бізнесу в контексті конкретної соціально-економічної системи. Господарство ж в такому проблемному контексті будемо, в свою чергу, визначати як певну телеологічну парадигму, що зорієнтована на планування економічної системи, а соціальний зміст бізнес-діяльності постає в контексті її функціонування як елементу структури соціуму, форми соціальної поведінки, а також організації та регулювання господарського та соціального життя, що включає в себе сукупність соціальних норм та культурних зразків, формуючи, таким чином, соціальний капітал суспільства, що дає змогу розглядати бізнес як специфічну економічну інституцію. Економіка в такому разі постає як соціальна підсистема, що поєднує в собі загальні принципи ведення бізнесу та господарства, тобто як сфера визначення та формування максимально ефективних стратегій отримання, розподілу, обміну і використання засобів соціально-економічної діяльності. Основна різниця між бізнесом та господарством в такому контексті полягає в суб'єкті управління, адже різноманітні господарські галузі економічної системи підлягають державному регулюванню, а бізнес-структури - здебільшого регулюванню з боку індивідуального (колективного) суб'єкта господарської діяльності. Таким чином, різні варіанти визначення сутності економічної системи крізь призму господарювання та бізнес-діяльності формують різні принципи її організації, що і дає змогу розглядати філософію господарства та філософію бізнесу як різні парадигми економічного мислення. Разом з тим відзначимо і їхній діалектичний зв'язок як взаємозалежних елементів економічної сфери життєдіяльності суспільства, де бізнес виступає як відносно самостійна частина господарської системи, а господарство є невід'ємною складовою бізнес-процесу. Звичайно ж, бізнес передбачає соціальну відповідальність підприємця як суб'єкта соціальної дії і являє собою сполучення різноманітних видів виробничої економічної діяльності, тобто постає як свідомо виробнича діяльність, спрямована на досягнення загального суспільного блага, про що свідчить, зокрема, визначення сутності бізнесу як специфічної галузі соціальної діяльності в контексті «поєднання двох цілей, одна з яких... спрямована на стимуляцію соціально-економічного прогресу, інша - на отримання прибутку» [4, с. 66]. При цьому на перше місце ставиться саме соціальний вимір економічної діяльності. У другій половині ХХ ст., у зв'язку з виявленням специфічних форм соціального знання, відбувається розширення та поглиблення змісту поняття «капітал»: наприкінці 80 х років ХХ ст. виникають такі його теоретичні варіанти, як «людський капітал» та «соціальний капітал». При цьому «людський капітал» розглядається як система індивідуальних знань, вмінь та навичок, а «соціальний капітал» визначається як засвоєння сукупності норм, правил та зв'язків соціально-економічної поведінки, що виступають і як сприятливий елемент зовнішнього середовища для економічного суб'єкта, і як результат його соціально-економічної поведінки.

Виходячи з цього, функціонування вільного суспільства можливе лише у формі практичної реалізації в економічній сфері системи неоднорідного соціального знання. Тому для ефективного функціонування економічної системи важливе значення має унікальне знання як єдине джерело індивідуального економічного успіху. А сукупність обставин та можливостей діяльності суб'єкта соціальної дії Л.Мізес та Ф.Гаск називають економічною свободою, «без якої індивідуальна та соціальна свобода ніколи не були можливі» [5, с. 16], наголошуючи, таким чином, на першорядному значенні та провідній ролі економічних детермінант в контексті соціально-політичних реалій. Сьогодні ці філософсько-економічні категорії активно використовуються в межах соціально-економічного аналізу та філософського знання і посідають чільне місце в сучасних соціально-філософських дослідженнях, у межах яких вони постають в якості предмета ґрунтовного аналізу та набувають певного конкретного визначення (Г.Беккер, Ф.Фукуяма). Дієвість останніх підкреслюється здебільшого в контексті бізнес-структур, адже вважається, що саме ці види капіталу забезпечують їх гнучкість та орієнтацію на нові шляхи розвитку господарської і соціальної діяльності та застосування нових ідей, знань та нововведень, що є надійним критерієм ефективної адаптації економічної системи до нових соціальних вимог. Таким чином, філософське осмислення теоретичних засад бізнесу як виду соціальної практики, основний зміст якої полягає в індивідуальному управлінні господарством та соціальній відповідальності перед споживачем, свідчить, що основним фактором філософії бізнесу, тобто основною його світоглядною засадою, є саме можливість реалізації у його межах індивідуального або колективного творчого потенціалу, що, на наш погляд, дає можливість формувати нові виміри соціально-економічного розвитку. Тому бізнес, на наш погляд, постає як сфера екстерналізації та вільного акумулювання нового соціального знання, тобто як відкрита і гнучка система, що відіграє значну роль в процесі розвитку соціально-економічних систем. Адже саме у межах бізнес-діяльності формуються відкриття у галузі господарювання, що, в свою чергу, відкриває можливості формування нових підходів до буття, які сприяють зміні уявлень про соціальну реальність та причинну зумовленість соціально-економічної діяльності. Причинність у такій відкритій системі, як бізнес, розуміється, насамперед, як самодетермінація, а не як характерний для господарських систем вплив зовнішніх факторів. В такому разі у межах відкритих соціальних систем процес управління взаємодією суб'єктів економічної діяльності здійснюється через зміну станів економічного простору, а не через прямий вплив одних суб'єктів на інших. Тобто звернення до визначення економічної системи за допомогою засобів аналізованого в сучасній філософсько-економічній літературі поняття «економічного середовища» підводить до ідеї необхідності врахування двох типів соціального управління, таких, як безпосереднє управління процесами і суб'єктами економічної діяльності, і опосередковане управління через зміну характеристик економічного середовища. З нашої точки зору, перший із зазначених способів соціального управління є засадничим принципом господарської діяльності, а другий - більш характерний для філософії бізнесу. **Висновок:** Отже, філософія економіки в такому контексті постає як основа формування певного соціального порядку, що є основою соціальної діяльності економічного суб'єкта як у сфері господарства, так і у сфері бізнесу, створюючи їх системну єдність, що, на наш погляд, дає можливість за допомогою таких засобів формувати принципово нові

бачення і якісно нові стратегії та концепції соціального управління. Таким чином, саме філософія економіки як основа формування стратегій соціального управління постає як засіб формування максимально ефективних стратегій соціально-економічного розвитку, набуваючи у такий спосіб дійсно вирішального значення в процесі формування економічного світогляду.

Список використаних джерел

1. Иноземцев В.Л. Постиндустриальное хозяйство и «постиндустриальное общество» // Иноземцев В.Л. На рубеже эпох. Экономические тенденции и их неэкономические следствия. М., 2003. 730 с
2. Габермас Ю. Структурні перетворення у сфері відкритості. Львів, 2000. 321 с.
3. Валлерстайн И. После либерализма. М., 2003. 256 с.
4. Печчи А. Человеческие качества. М., 1980. 302 с.
5. Науек F.A. The road to Serfdom. Chicago, 1994. 266 с.
6. Валлерстайн И. После либерализма. М., 2003. 256 с.